

Rutes Culturals

Rutes Culturals. Índex

■ Itinerari de les Bons (pàg. 4-15)

1	Comú d'Encamp	5	10	Bany de la Reina Mora	10
2	Hotel Rosaleda	5	11	Colomers de Rossell i de Cotxa	11
3	Camí Ral	6	12	Font de les Bons	11
4	Inici del camí de l'Oratori	6	13	Túnel de cal Tona	12
5	Oratori de les Bons	7	14	Ca de Mas	12
6	Pont de les Bons	7	15	Placeta de les Bons i safareig	12
7	Cal Cotxa	9	16	Cal Toles	13
8	Sant Romà de les Bons	9	17	Passeig del Riu	13
9	Torre dels Moros	10	18	Hotel Oros	13

■ Itinerari de la Mosquera i el Tremat (pàg. 16-23)

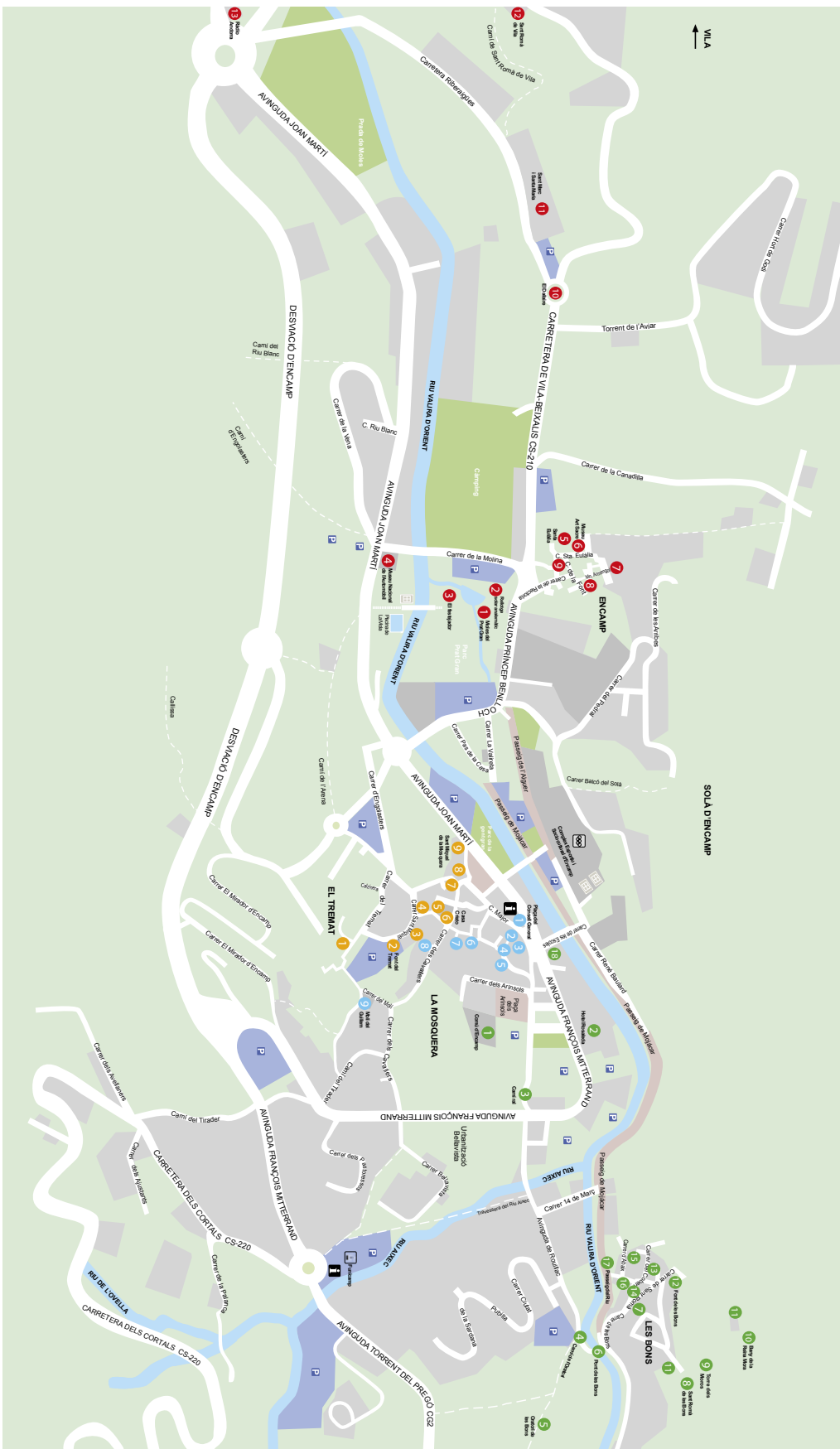
1	Plaça del Consell General	17	6	Cal Picart	19
2	Casa Xampaina	18	7	Mallador de Picart i carreró estret	20
3	Casa Ché	18	8	Capella de cal Joan Antoni	20
4	Carreró entre cal Xampaina i cal Casas	18	9	Molí del Guillem	21
5	Galliner i safareig de cal Canart	19			

■ Itinerari del Tremat (pàg. 24-29)

1	Cal MalsAVINGuts (IHS 1690)	25	6	Casa Cristo	26
2	Font del Tremat	25	7	Casa Sigarró	27
3	Cal Joan Antoni	25	8	Sant Miquel de la Mosquera	27
4	Cal Cosomet	26	9	Cal Notari	27
5	Casa Nova Sigarró	26			

■ Itinerari d'Encamp i Vila (pàg. 30-39)

1	Moles del Prat Gran	31	8	Cal Jaumet	33
2	Rellojete solar analemàtic	31	9	Cal Areny i cal Tresà	35
3	El festejador	31	10	Escultura del dallaire	35
4	Museu Nacional de l'Automòbil	32	11	Sant Marc i Santa Maria	35
5	Santa Eulàlia	32	12	Sant Romà de Vila	37
6	Museu d'Art Sacre	33	13	Ràdio Andorra	37
7	Rectoria	33			

Itinerari de les Bons

1. Comú d'Encamp

Edifici contemporani del 1987, és la seu del Comú d'Encamp. Dissenyat per Roberto Suso Vergara amb la col·laboració de Joan García-Borés i Jaume Viaplana, va ser un dels primers edificis d'Andorra aixecat mitjançant la tècnica del mur cortina. Té set pisos. A la façana (que és un mirall gegant que reflecteix qualsevol moviment i juga amb la llum dels dies i les estacions de l'any) estan representats els tres colors de la bandera andorrana així com el color lila de la parròquia. L'edifici és geometria en el sentit més estricte de la paraula: presenta

una planta triangular i una façana pràcticament quadrada. A la façana destaca el balcó, i al costat, el despatx del cònsol major en sobresurt. Va ser un edifici trencador per al seu temps. La plaça que té al davant el complementa i el fa partícip de tota la vida quotidiana i dels actes que hi tenen lloc. Es podria afirmar que és un edifici viu.

2. Hotel Rosaleda

L'hotel Rosaleda és l'obra del reconegut arquitecte del moviment noucentista català Adolf Florensa. Construït entre el 1941 i el 1943, representa un dels edificis més emblemàtics de l'anomenada *arquitectura del granit* i forma part dels comptats exemples que durant el segon terç del segle xx van projectar a Andorra arquitectes de prestigi, incorporant-hi (en un país de muntanya com

el nostre) els gests de corrents expressius forans i cosmopolites. L'hotel, als seus inicis, tenia 60 habitacions i era el més luxós d'Andorra. Des d'un bon principi, la majoria de les habitacions disposaven de bany propi (un veritable avenç per a la seva època). Va ser el primer hotel d'Andorra a tenir piscina i sala de festes. A l'interior destacaven la sala de lectura, amb butaques de cuir; les estances comunes, pintades amb motius al·legòrics muntanyencs, hawaïans, tiroleesos, espanyols i catalans, i acomodades d'una

manera luxosa; l'escalinata principal, i un dels primers ascensors elèctrics del país. El servei de l'hotel era selecte i es contractava als millors establiments de Barcelona, encara que també comptava amb gent del país per fer altres tasques. Era un hotel que no tancava mai i de renom (evidentment, orientat a persones amb un alt nivell adquisitiu que estiuaven durant una setmana o quinze dies), i diverses guies internacionals de viatges així com viatgers en destacaven l'excel·lència. Dins els seus murs han pernoctat persones il·lustres, riques i famoses, algun descendent de cases reials europees, i diuen que, fins i tot, Aga Khan III va passar unes nits aquí. Està declarat bé d'interès cultural.

3. Camí ral

Tot i que a Andorra no hi ha hagut mai reis, alguns camins s'anomenaven camins rals. Eren les principals vies de comunicació del país. Anaven de punta a punta de les valls tot comunicant-les. En el Manual Digest (un recull de lleis i costums del 1748), el seu autor, Antoni Fiter i Rossell, recomana en la seva màxima 46: «Procurar en tenir los Camins reals limpios ab la millor disposicio».

4. Inici del camí de l'Oratori

Autèntic fòssil vivent de les vies de comunicació de la vella Andorra, era el camí principal que menava vers Canillo i França. Està format per pedres granítiques polides i desgastades per l'ús. Per aquestes vies pujaven i baixaven homes, notícies i mercaderies. És la via natural d'accés cap a la vall d'Orient, resseguint la vall. Al costat hi ha camps i prats, que antigament eren de

dall. Arribant a l'oratori, a la dreta, hi ha un prat amb diversos promontoris, conegut com l'hortal de Queralt, l'explotació del qual se subhastava antigament per un any, i les rendes recaptades anaven a causes pies així com a servir de dot i ajuda a fadrines casadores de casa pobra. L'administrava la rectoria.

5. Oratori de les Bons

Oratori de la Mare de Déu construït a les darreries del segle XIX. Es tracta d'un edifici humil amb volta de canó d'estil popular. Aquí els pelegrins s'aturaven i resaven a la Mare de Déu, tot descansant, ja que és el primer punt des d'on s'albira el santuari de Meritxell. Precisament és on comença la part més dura del camí. A l'interior es pot veure una majòlica de la Mare de Déu, obra

de l'artista local Ramon Argilés, datada del 1999. La llegenda diu que un dia d'estiu de mitjan segle XIX, a la tarda, havent dinat, tres camperols encampadans feinejaven pels camps adjacents. De cop i volta, i com apareguts no se sap ben bé d'on, una broma i un xàfec èpic van caure sobre els seus caps. Van córrer a refugiar-se allà on van poder i van passar tanta por que van prometre a la Mare de Déu que si els salvava, en agraïment, li farien un oratori. I així va ser; per intervenció divina, al lloc on van passar aquests fets van construir aquest bonic oratori.

6. Pont de les Bons

El pont actual data del 1948; de l'original, se'n pot veure una reproducció als ponts del parc del Prat Gran. Era l'accés al poble de les Bons. A la penya, sobre els cartells indicadors, hi ha una filera de pedres, com un mur: són les restes d'una casa que es deia ca de Pont. Era una casa molt rica, i els seus propietaris se'n enorgullien fins a tal punt que, quan algú els demanava alguna cosa, sempre deien: «Abans s'acabarà l'aigua de la Valira (el riu a Andorra és femení) que els formatges de ca de Pont». Com diuen els padrins del poble, tot té el seu cicle, i l'aigua de la Valira encara baixa contenta vers la mar.

7. Cal Cotxa

Casa pairal representativa de les cases típiques del segle XVIII andorrà i de les antigues cases pairals d'Andorra. Té tres plantes i cap de casa, està orientada al sol i està excavada a la roca. Està construïda amb granit i lloses de llicorella i té un llosat de dos vessants. Cal destacar la balconada de la planta superior, destinada a aprofitar tot el sol i l'escalfor possible. Allà els seus habitants sortien a prendre el sol, eixugaven la bugada i assecaven fruita. Els balcons de ferro eren símbols de riquesa. Està intacta.

8. Sant Romà de les Bons

Església romànica llombarda consagrada el 23 de gener del 1164, segons l'acta de consagració trobada dins l'altar del temple. De planta rectangular i absis semicircular, conserva un campanar d'espadanya de dos ulls que ocupa tota l'amplada de la paret de ponent. La porta d'entrada, situada a la paret oest i decorada amb un fris de dents de serra, està resguardada per un porxo d'època posterior, des del qual es pot veure una magnífica panoràmica de la vall. L'absis presenta a l'exterior una decoració d'arcuacions i bandes llombardes.

A l'interior hi ha l'altar original, amb restes de les pintures murals originals que el cobrien. Les que es poden admirar al tambor de l'absis són una reproducció de les romàniques, que ara es conserven al Museu Nacional d'Art de Catalunya. A la part superior de la coberta d'aquest, i als murs i la volta de canó de la nau, s'hi conserven unes pintures murals gòtiques. Altres elements dignes de menció són un retaule gòtic del segle XVI i una pica baptismal de granit del segle XII.

9. Torre dels Moros

Antiga torre militar que podia haver format part d'un recinte fortificat. No se'n té la datació exacta, tot i que es podria datar de la fi del segle XVI, coincidint amb les incursions dels hugonots a Andorra. Segons la gent d'abans, quan una cosa era molt antiga i desconeixien el seu origen, era «dels temps dels moros», d'aquí el seu nom. L'església de Sant Romà és romànica

i es podria datar-la d'aquella època, però el 1278 i 1288 se signen els pariatges, que prohibeixen erigir cap castell i ordenen enderrocar els existents. Per tant, no se'n coneix la data exacta. Era una torre habitada i en destaca la pica per rentar els plats, amb obertura exterior; les espitlleres de defensa, que servien per disparar projectils; i a dalt, sota la coberta (avui desapareguda), els matabans destinats a defensar la torre en cas d'atac. El color rogenc que presenten els murs interiors són testimoni d'un incendi que va patir. Es pot pujar fins dalt i gaudir d'una magnífica vista del poble, de la vall i del camí ral que puja a França.

10. Bany de la Reina Mora

Just a tocar de la torre dels Moros i del colomer de Rossell, hi ha excavat a la roca un dipòsit d'aigua. Alimentat pel torrent de les Bons, que hi passa a prop, era l'antic dipòsit d'aigua del recinte emmurallat. Aquí es recollia l'aigua de la pluja i la del torrent i es distribuïa per tot el recinte mitjançant un canalet excavat a la roca (avui en dia es pot veure encara). Diu la llegenda que, les nits de lluna plena, la reina mora sortia a banyar-se aquí i que els homes de les Bons pujaven d'amagat per veure-la. La seva bellesa era captivadora, i els homes que l'havien vist se n'enamoraven profundament i romanien encisats i corpresos durant la resta de la seva vida.

11. Colomers de Rossell i de Cotxa

Els colomers de torre van esdevenir un model constructiu característic dins l'arquitectura vernacular entre els segles XVI i XVIII. Estaven destinats a la cria de coloms domèstics, i es poden trobar tant a tocar de la casa com al centre d'algun prat proper. La cria de coloms tenia dues finalitats: d'una banda, el consum d'aquestes aus com a part de la dieta alimentària i, de l'altra, l'aprofitament dels seus excrements, la colomassa, com a abonament natural. No totes les cases tenien colomer. En algunes estava integrat a l'habitatge o a l'era, amb forats oberts a la façana, i eren poques les cases que disposaven d'un colomer de torre, que, a banda de les funcions esmentades, constituïa un element de prestigi: gairebé tots eren propietat de les pairalies més fortes econòmicament. El colomer està encarat al sol i té dos llosadets,

entre els quals hi havia una llosa amb forats suficientment grans perquè hi passessin els coloms i no així aus rapinyaires. També sobresurten una sèrie de lloses als quatre murs. Eren per evitar que animals reptadors o rates poguessin accedir a menjar-se els coloms. Dins els murs d'aquests colomers hi ha els forats on els coloms niaven. El colomer de Cotxa està declarat bé d'interès cultural.

12. Font de les Bons

Font que aprofita el rec del torrent de les Bons. Era un antic abeurador d'animals. Aquí el bestiar s'aturava quan baixava de fer jornades feixugues de treball a les feixes i prats adjacents. L'aigua que hi brolla es fresquíssima.

13. Túnel de cal Tona

És de remarcar que el poc terreny de què es disposava està molt ben aprofitat. Fa funcions d'habitació a la planta superior; i a la inferior passa el carrer on antigament se celebrava, sota un bon aixopluc, algun mercat o alguna reunió de poble.

14. Ca de Mas

Una de les cases més importants dels segles XVI-XVIII a Andorra, conserva restes de pintura original de la mateixa època a la façana principal. Era una casa forta i competia amb ca de Pont. Els seus antics habitants eren tractats de prohoms i ocupaven sovint llocs destacats a les administracions comunals i generals. En un inventari del 1633 consta que tenien coberts de plata i una vaixela d'escudelles d'aram així com llibres i pergamins antics. En una ocasió, al principi del segle XVIII, va tenir

lloc l'enterrament del cap de casa de ca de Mas. Se li van fer les honres fúnebres amb l'assistència de 33 mossens, «tots los sacerdots de las Valls», una xifra única i exagerada. Aquest fet dóna una idea del poder que tenia aquesta casa, ja que, a part de pagar les misses, s'havien de mantenir durant dies els capellans i els seus animals.

15. Placeta de les Bons i safareig

Aquí es troba l'antic safareig del poble de les Bons, un dels pocs que encara es conserven a les Valls, on els dissabtes les dones rentaven la roba i feien la bugada amb cendra. La cendra no es llençava mai a les cases. Permetia fertilitzar els camps i servia per fer lleixiu. Els sabons que s'utilitzaven eren fets d'oli i sosa càustica i de greixos animals o vegetals. Després deixaven eixugar la roba a l'aire lliure, impregnant el poble d'una olor de net molt característica.

16. Cal Toles

Casa pairal magníficament restaurada.

17. Passeig del Riu

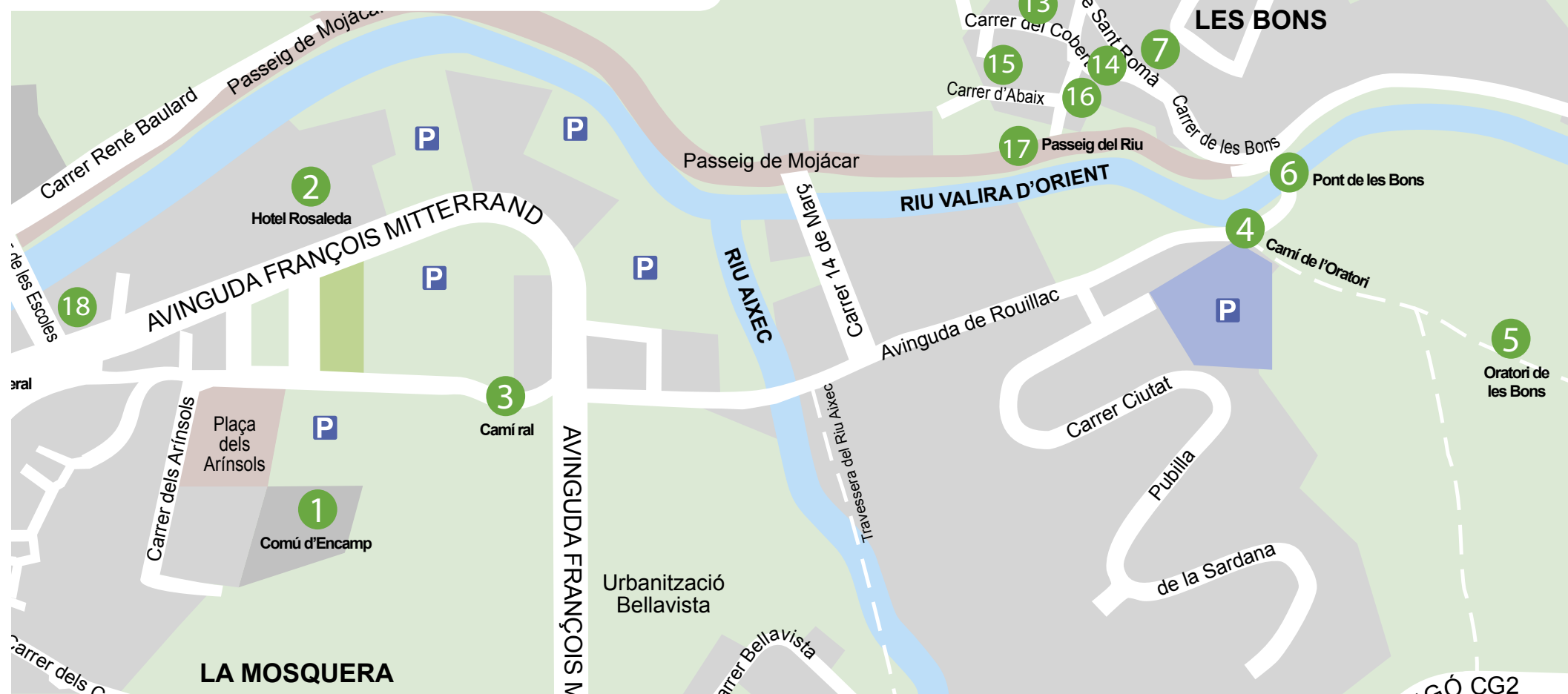
Des d'aquí hi ha una bona perspectiva del poble de les Bons. Una bonica fotografia espera els passejants.

18. Hotel Oros

Hotel pioner al país, dels primers hotels de categoria (molt abans que l'hotel Rosaleda). L'edifici actual és el segon que es construeix, ja que el primer, datat dels anys 1910, se l'endugué la riuada del 1937. El seu promotor va ser Josep Mas de casa Oros, el primer mestre laic de l'escola francesa d'Encamp i un home inquiet, avançat al seu temps. Es conserva correspondència entre aquest senyor i diferents personalitats d'arreu, com ara el president dels Estats Units d'Amèrica Woodrow Wilson.

1 Comú d'Encamp	10 Bany de la Reina Mora
2 Hotel Rosaleda	11 Colomers de Rossell i de Cotxa
3 Camí ral	12 Font de les Bons
4 Inici del camí de l'Oratori	13 Túnel de cal Tona
5 Oratori de les Bons	14 Ca de Mas
6 Pont de les Bons	15 Placeta de les Bons i safareig
7 Cal Cotxa	16 Cal Toles
8 Sant Romà de les Bons	17 Passeig del Riu
9 Torre dels Moros	18 Hotel Oros

Itinerari de la Mosquera i el Tremat

1 Plaça del Consell General

Antiga plaça de la Mosquera, centre neuràlgic del poble, tota la vida i els actes importants es feien aquí. Les decisions es prenen aquí, ja que el Comú, (lloc on es reunien les autoritats del poble) va restar a l'actual oficina de turisme des de mitjan segle XIX fins als anys 1980. Les festes majors amb els músics (que sovint eren la banda de militars de l'exèrcit espanyol destacat al quarter de la Seu d'Urgell) duraven fins a la matinada. La plaça es tancava amb boixos i es feia pagar entrada als fadrins de les altres parròquies, ja que si volien ballar amb les noies del poble, havien de contribuir a pagar la festa. De la plaça original, només en queda la part on hi ha les cases més antigues.

Les cases de l'altra part de la plaça són noves, ja que el 1937 hi va haver un aiguat que ho va arrasar tot. Els més vells

recorden que a l'octubre del 1937 va ploure moltíssim i, de cop, unes terres (del costat del riu) van baixar i taponar el riu tot fent presa. Quan l'aigua que baixava amb força va trencar la presa, totes les cases, els estris i els animals que hi havia van baixar riu avall. L'aigua va entrar fins al mig de la plaça, emportant-se la casa del Comú i la casa contigua. Només va aguantar un mur dempeus. Allà hi havia el santcris de la sala del Consell. La gent del poble deia que, com que hi havia el santcris allà, havia estat un miracle que l'aigua no hagués entrat carrer avall cap a dins del poble. Els habitants d'Encamp es van refugiar al roc del Puy (on hi ha actualment Ràdio Andorra). Només es van haver de lamentar danys materials i algun animal mort. L'arxiu del Comú es va perdre quasi en la seva totalitat.

2 Casa Xampaina

Antiga casa de la família Xampaina, de la nissaga de la qual destaquen personatges il·lustres, com ara consellers i batlles. A la seva façana de pedra i tres plantes destaquen la forja dels balcons, amb la data 1889 i les inicials de l'amo de la casa que les va fer col·locar, JV, així com les de la seva dona, AN: Josep Vilanova i Anna Naudi.

3 Casa Ché

Una de les cases més antigues del poble, es podria datar del segle XVI-XVII. L'absència de cap de casa i la xemeneia piramidal, així com el llosat que protegeix la façana i les mides de la casa, fan pensar que podia ser una casa d'origen medieval. Els balcons són de forja; originalment ho eren de fusta.

4 Carreró entre cal Xampaina i cal Casas

Es pot veure com s'aprofitava al màxim el terreny. Una persona passa amb prou feines entre les dues cases. Aquest callís comunica els carrers de darrere de la Mosquera i els del davant sense la necessitat d'anar a fer una volta molt llarga.

5 Galliner i safareig de cal Canart

L'aprofitament al màxim dels recursos era una prioritat per als nostres avantpassats. Aquí hi ha una construcció ben curiosa, el galliner, que està sobre la cort de la casa i la porta del qual és l'original de l'època. Al davant es troba cal Canart, amb el seu pati, i a l'interior, el safareig de la casa, que s'ha conservat intacte. Destaquen la façana pintada i el balcó de forja del 1926. Aquest és un bonic racó per retratar.

6 Cal Picart

En continuar carrer avall, hi ha una gran casa de color groc: és una de les antigues cases fortes de la parròquia. Era propietària de fargues i durant el segle XVIII va viure la seva època de zenit. El muret que dona accés al jardí està construït mitjançant la tècnica del mur niu d'abella, característica de l'anomenada *arquitectura del granit* (anys 1930-1940), en què les pedres fan una forma que recorden als nius d'abella. Estan perfectament treballades i col·locades, i encaixen perfectament les unes amb les altres. A la façana destaquen els balcons de ferro forjat i treballat (del segle XIX), els estripagecs (reixes amb forma de mitja lluna que normalment es posaven a les finestres més baixes de la casa i servien perquè no hi entressin animals petits o lladres. El seu nom prové del verb 'estripar' i el mot 'gec', que en català antic vol dir *jaqueta*) així com

els boquers (representacions de caps i cares humanes o fantàstiques que servien per decorar i, segons la llegenda, per protegir la casa contra mals esperits, bruixes i encanteris). Es poden trobar a les cinc bigues que hi ha sota el llosat. Daten del segle XVIII i són un tresor; ja que ben pocs han sobreviscut fins avui. És de remarcar el gruix dels murs de les cases que hi ha al seu voltant.

7 Mallador de Picart i carreró estret

Aquest petit espai servia per mallar (batre) els cereals i era multifuncional. A dalt hi ha un altell que connecta la casa pairal amb una d'annexa. Cal fixar-se bé per poder veure un petit balcó d'ampit fet de fusta. Com que estava en un carreret secundari, aquí no es posava ferro; amb la fusta ja n'hi havia prou. Passant pel callís, es continua per l'esquerra, i cap amunt.

8 Capella de cal Joan Antoni

Aquesta capella és barroca del 1721. És una ermita privada propietat de la casa adjacent, cal Joan Antoni. La capella està consagrada sota l'advocació de Sant Antoni de Pàdua. Al penell del petit campanar d'espadanya hi ha un gall de ferro forjat. El gall és utilitzat als penells des del segle VIII per l'Església i simbolitza les tres negacions de Sant Pere a Crist i també a la llum, ja que just en sortir el sol, aquest és el primer que ho anuncia. La llum per a l'Església és Crist. Els penells sempre havien d'anar col·locats a la part més alta dels edificis. La petita ermita només és per a ús de la família propietària.

9 Molí del Guillem

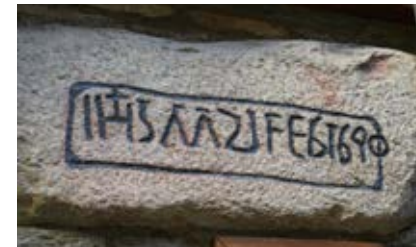
Antic molí fariner propulsat per energia hidràulica, propietat de casa Guillem. Es podria datar dels segles XVI-XVIII, conserva tota la maquinària original i encara funciona avui en dia. El rodet que hi ha sota l'arc de la façana principal continua funcionant en l'actualitat.

Itinerari del Tremat

1 Cal MalsAVINGUTS (IHS 1690)

A la façana principal de la nova casa es pot veure una pedra apareguda durant la remodelació que segurament pertanyia a l'antiga casa. La inscripció diu: «Jesús, Maria, 21 de febrer de 1690». Aquesta casa s'anomenava cal MalsAVINGUTS perquè abans, quan les parelles no es duïen bé, no es podien separar, però podien venir aquí (era una casa de propietat pública) a passar una temporada fins que s'arreglaven.

2 Font del Tremat

L'escut d'Andorra és el tradicional de fa segles i va ser adoptat oficialment com a símbol nacional el 1969. Apareix també al centre de la bandera d'Andorra. És quarterat. En el primer quarter, de gules, hi ha una mitra d'or perfilada i embellida d'argent per damunt d'un bàcul de bisbe d'or posat en barra (les armes del copríncep episcopal, el bisbe d'Urgell). En el segon quarter, d'or, hi ha tres pals de gules (les armes del copríncep francès, el comte de Foix). En el tercer quarter, d'or, figuren quatre pals de gules (per Catalunya). En el quart quarter, d'or, hi ha dues vaques passant de gules posades en pal, acornades, encollarades, clarinades i ungulades d'atzur (per Bearn). A l'aixeta del costat hi ha un isard, animal típicament andorrà i muntanyenc.

3 Cal Joan Antoni

Una altra casa forta de la parròquia, datada del segle XII. A la façana destaquen la balconada, les reixes de ferro forjat i les arcades, els esgrafiats, així com un rellotge solar al mur sud. Cal recordar que s'ha de retardar una hora a l'hivern i dues a l'estiu!

4 Cal Cosomet

Petita casa medieval reformada al segle xx. Destaquen la forja i els treballs de les reixes dels balcons, autèntiques obres de filigrana dels ferrers andorrans del segle xix.

5 Casa Nova Sigarró

Una barreja de tradició i modernitat, en la fusta treballada —a Andorra se'n diu *musicada*— hi ha representades estampes típiques de la vida d'abans i la vida d'ara al país. La fusta treballada és actual.

6 Casa Cristo

Museu etnogràfic que mostra el modus vivendi de l'andorrà humil de la fi del segle xix i principi del xx. La casa ha arribat intacta als nostres dies. Val la pena visitar-la.

7 Casa Sigarró

Casa del segle xviii, presenta arcs de mig punt a les finestres inferiors. Destaquen l'alçada de la xemeneia i la data de la construcció de la casa: 1789.

8 Sant Miquel de la Mosquera

Petita església dedicada a Sant Miquel Arcàngel i Sant Joan Baptista, la seva datació és incerta. Va ser ampliada al segle xix. L'absis no està diferenciat de la nau i damunt de la paret de ponent té un campanar d'un sol ull.

L'interior conserva un retaule del segle xvi dedicat als sants patrons —amb escenes relatives a aquests— i unes pintures murals a la volta i a les parets del presbiteri, així com a la volta de la nau. Aquestes pintures, que representen com a tema

central la Transfiguració de Crist, són de la fi del segle xix i van ser realitzades pel pintor Oromí de la Seu d'Urgell. Aquesta església guarda dues petites curiositats: la primera, mirant al sostre, manca un manament a les pintures del s. xix, i la segona, en el retaule, en què surt representat Judes Iscariot, un fet raríssim.

9 Cal Notari

Antiga casa d'un dels notaris del poble. Destaquen el picaporta treballat de l'antiga porta de la casa, així com la forja dels balcons i l'arrebossat, que imita els totxos, de la casa. Antigament, si no era una casa pobra o una borda, la casa no es deixava mai de pedra vista. De la casa original, només en resta la façana amb els petits balconets.

-
- Map of the El Tremat area showing streets and numbered points of interest:
- 1 Cal MalsAVINGuts (IHS 1690)
 - 2 Font del Tremat
 - 3 Cal Joan Antoni
 - 4 Cal Cosomet
 - 5 Casa Nova Sigarró
 - 6 Casa Cristo
 - 7 Casa Sigarró
 - 8 Sant Miquel de la Mosquera
 - 9 Cal Notari
- Streets shown include: Passeig de l'Alguer, Passeig de Mojácar, Carrer La Valireta, Carrer Pas de la Casa, AVINGUDA JOAN MARTÍ, Carrer d'Engolasters, Camí de l'Arena, Carrer del Tremat, Carrer dels Cavallers, Carrer dels Arinsols, Carrer Sant Miquel, Carrer Major, Carrer de la Valira, and Carrer de la Valira d'Orient.
- Other landmarks include: Parc de la gent gran, Plaça del Consell General, Casa Cristo, and Font del Tremat.

Itinerari d'Encamp i Vila

1 Moles del Prat Gran

Antigues moles farineres provinents de la Molina, actual Museu de l'Automòbil. La fina era la *volandera* i anava dalt de la grossa, que es deia *sotana* i era fixa. L'obertura rodona del mig servia per fer-hi passar l'eix i fer-les moure.

2 Rellotge solar analemàtic

diferència horària exacta.

Rellotge solar fet expressament per al lloc, obra del rellotger J. Travesset. L'observador, aixecant el braç, se situa sobre el dia i el mes, i la seva ombra assenyala l'hora solar. Algunes de les ciutats més importants del món estan representades en línia recta —respecte a Encamp— amb la seva

3 El festejador

Escultura de l'artista Joan Canal, representa els antics festejadors de les cases pairals andorranes, on diu la llegenda que els joves festejaven sota l'atenta mirada d'alguna mare o d'algun pare gelós. Tots els elements —la pedra, la fusta i la reixa— representen la casa. Els festejadors són típics de les finestres de les cases més antigues, anteriors al segle XVIII, i servien per aprofitar al màxim la llum arran de finestra.

4 Museu Nacional de l'Automòbil

El Museu Nacional de l'Automòbil ofereix al visitant una magnífica col·lecció de vehicles, alguns únics, que abasta des de l'inici de l'automoció —per exemple, la Pinette del 1885, propulsada a vapor— fins als cotxes produïts a la dècada dels anys 1970. Al Museu també es poden admirar una col·lecció de motocicletes d'època així com un centenar de bicicletes, algunes molt antigues i curioses. Diverses vitrines amb objectes relacionats amb el món de l'automòbil completen la proposta d'aquest interessant museu.

5 Santa Eulàlia

L'actual església parroquial de Santa Eulàlia d'Encamp va ser construïda al final del segle XI o al principi del XII. El campanar, que amb 23 metres d'alçada és el més alt dels campanars romànics d'Andorra, va ser afegit durant la primera meitat del segle XII. Té tres pisos de finestres —geminades les dels dos primers i, modificades per encabir-hi les campanes durant els segles XVI i XVII, senzilles les del darrer— i una decoració d'arcs cecs d'estil llombard, i presenta la particularitat d'estar desplaçat cap a l'esquerra.

L'església romànica va ser reformada en diferents ocasions: la primera, el segle XVII, quan es va eixamplar la nau per la banda nord i s'hi van afegir les capelles del Roser i de Sant Antoni; les altres dues grans reformes van tenir lloc

el 1924, quan es va modificar la capçalera de la nau, i el 1988, quan aquesta es va engrandir i es va crear, adjacent, un centre parroquial.

Davant de l'església cal destacar dues construccions: un porxo, ja documentat el segle XIV, que protegeix la portalada romànica, i un comunidor del segle XVII, petit edifici cobert de quatre vessants amb una finestra a cada paret, que era utilitzat per fer exorcismes contra les tempestats.

A l'interior de l'església es conserven diferents peces d'interès: una pica baptismal romànica, tres retaules barrocs, datats del 1620, el 1689 i el 1701, dues reixes de ferro forjat i una roda de campanes, entre d'altres.

També s'hi pot veure el basament del primitiu absis semicircular romànic i uns vitralls contemporanis del 1998, obra de l'artista local Agustí Ríos. Cal fixar-se bé per veure dues curiositats: l'arcàngel Gabriel és una dona i al pessebre hi ha un gos.

Com a complement de la visita, es recomana admirar les obres exposades al Museu d'Art Sacre, situat en un modern edifici annex dins el mateix recinte.

6 Museu d'Art Sacre

El conjunt monumental de Santa Eulàlia inclou, a la plaça que conforma l'espai ocupat fins als anys 1930 pel cementiri d'aquesta església, un modern edifici annex destinat a mostrar diferents objectes litúrgics procedents de les esglésies d'Encamp, així com altres peces d'interès artístic custodiades als arxius de l'església parroquial. Entre els objectes exposats en les diferents seccions (orfebreria, tèxtil, documents), es

poden admirar un canelobre romànic de ferro forjat, un encenser de bronze del segle XIV, una veracreu del 1571, una casulla barroca o un pergami amb notacions musicals, conegudes com a *neumes*. També cal esmentar una reproducció facsímil d'un dels exemplars del còdex medieval Beatus de Liébana, amb unes miniatures il·luminades d'una qualitat excepcional.

7 Rectoria

Edifici datat dels segles XVII-XVIII i actual casa dels rectors de la parròquia. Destaquen els gruixuts murs de pedra, que encara conserven els contraforts, així com la gran balconada aixoplugada de fusta de la façana principal.

8 Cal Jaumet

Casa del segle XVII, arrebossada i amb la data 1618 a la llinda de la finestra. Té balcons d'ampit.

9 Cal Areny i cal Tresà

Dues cases fortes de la parròquia que destaquen per la seva estructura típica i les balconades de ferro del principi del segle XX.

10 Escultura del dallaire

Del 2007 i obra de l'escultor Àngel Calvente, vol representar els antics dallaires de les Valls, amb la dalla i la codera al cinturó. El lloc triat no va ser casual: aquí els homes i les dones d'abans passaven llargues jornades dallant els prats de la vora.

11 Sant Marc i Santa Maria

L'església de Santa Maria es troba envoltada, des dels anys 30 del segle passat, pel cementiri comunal. Construïda segurament al final del segle XI, va ser reformada durant els segles XVI i XVIII.

Part de l'església es recolza en una estructura que els arqueòlegs han datat de l'època romana, probablement, un mausoleu.

La planta de l'església és rectangular i la de l'absis actual, construït sobre les restes del semicircular romànic, és trapezoïdal. Damunt de la paret de ponent s'aixeca un campanar d'espadanya de dos ulls, que presenta la particularitat de tenir, a la part superior i a ambdues bandes, un cap humà esculpit en pedra.

L'església ha estat restaurada recentment. A l'interior, s'hi pot veure un bonic retaule del segle XVII, dedicat a Santa Maria, així com la base de pedra de l'altar romànic.

12 Sant Romà de Vila

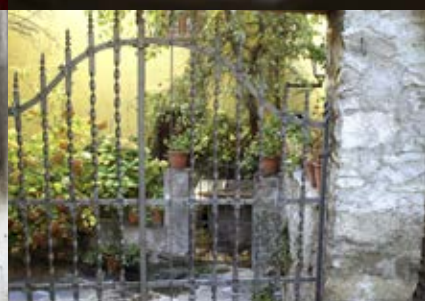
Església d'origen romànic, reformada i restaurada durant els segles XIX i XX. Actualment, l'absis és quadrangular, però a la part exterior encara es pot veure la base de l'absis semicircular romànic. A la paret de ponent té un petit campanar d'espadanya. A l'interior es pot admirar una reproducció de la taula d'altar policromada de l'església, l'original de la qual, del segle XIII, es pot veure a Barcelona, al Museu Nacional d'Art de Catalunya. Els muntants, decorats amb motius vegetals i geomètrics, serveixen de suport a tres taules: la frontal representa la Maiestas Domini, flanquejada pel tetramorf i per quatre parelles d'apòstols, i a les laterals es pot veure l'Assumpció de Maria i tres apòstols més.

13 Ràdio Andorra

Edifici emissor de la popularíssima Ràdio Andorra, dels anys 1930. A la façana destaquen diferents aspectes arquitectònics, com la torre rodona i les finestres geminades, així com la tronera de la façana lateral, que imita diferents estils arquitectònics de les Valls. La torre rodona vol imitar el campanar de Santa Coloma; la tronera imita la de la Casa de la Vall; la façana principal, una façana d'una masia catalana, i la lateral, la d'una casa pairal andorrana. A les pedres angulars hi ha les armes de l'escut d'Andorra.

encamp el pas de la casa

Oficina de Turisme – Central

Plaça del Consell General, 1
AD200 Encamp (Principat d'Andorra)
Tel.: (00 376) 731 000
Fax: (00 376) 831 878
turisme@encamp.ad